

Het zijn eigenlijk allemaal vluchtelingen. Planten zonder land. Uitgestoten uit het moderne Limburgse landschap, waar geen plaats meer voor hen was. Hun laatste uitwijkplaats is de spoorberm. Daar, op de steile taluds, tussen de bielzen en op de steenslag en de keien van de emplacementen, kunnen ze zich handhaven. De underdogs van onze flora.

Het zijn de wilde schoonheden, die vroeger overal groeiden en bloeiden op schrale kalkgraslanden, bermen en akkers. In een tijd dat nog niet overdadig gemest en gespoten werd. Maar aangezien dit soort plekken in Zuid-Limburg nauwelijks nog voorkomen, kunnen deze zeldzaamheden alleen nog terecht langs de rails. Daar vinden ze de stenige, droge plekjes of vochtige moerasachtige plaatsen, waar ze kunnen gedijen.

De plantenschat van Tante Spoor heeft een vriend en beschermer in bioloog Jan Cortenraad. Zeker twee keer per jaar stroopt de 31-jarige onderzoeker de bermen af van het Miljoenenlijntje tussen Wylre, Simpelveld, Kerkrade-West en Schaesberg.

● De
Rozetsteen-
kers van heel
dichtbij.

● Het
Hazepootje,
een zeldzaam
klavertje, dat
pioniert
tussen de
kinderkoppen
van het
emplacement
in
Simpelveld.

"Het Miljoenenlijnte is niet zomaar een spoorweg", zegt hij, "het is ook een reis- en verbindingsroute voor planten, dieren en insecten." Een 'lint in het landschap' noemt hij het traject. "De natuur in ons land raakt de laatste tijd steeds verder geïsoleerd op hele kleine plekjes, postzegels, waardoor er geen uitwisseling meer kan plaatsvinden van erfelijke kenmerken met soortgenoten. Er treedt inteelt op en uiteindelijk sterven plant en dier uit. Landschapslinten, zoals wegbermen en spoorlijnen zijn daarom zo belangrijk, omdat ze de geïsoleerde natuurgebieden nog enigszins met elkaar verbinden en soms zelfs natuurreserveaat worden."

De spoorberm van het Miljoenenlijntje in de buurt van Wylre laat zien dat Cortenraad niets teveel gezegd heeft. Vlakbij een spoorbrug wijst hij ons de Kuifvleugeltjesbloem; een nietig, kruipend plantje met kleine paarse bloemetjes, die bij vergroting iets van een orchidee weg hebben. "Ongeveer de enige plek in Nederland, waar dit nog staat", zegt hij. Een dikke hazelworm glijdt voor zijn voeten uit door het gras, waarin de plantkundige moeiteloos het ene na het andere ontdekt. Een wat hogere verschijning is de felgele Wondklaver, zo genoemd omdat men er

vroeger wonden mee behandelde. We zien de Kleine Pimpernel met zijn geelbespikkelde, rode bloembolletjes op iele steeltjes en verschillende soorten Havikskruid en Dravik-gras. Wat verder in het seizoen is ook het Maanvarentje te bewonderen, een plantkundige zeldzaamheid, die nauwelijks tien centimeter hoog wordt.

Aan de andere kant van de brug waar wat meer bomen staan en het gras wat hoger is, duiken inheemse orchideeen op. De Grote Kever-orchis met zijn twee dikke, vlezige bladeren, waartussen een aar van fijne groene bloemetjes opstijgt, staat nog in de knop. De orchidee verdringt zich overal langs het smalle plantenzoekerspaadje. Met wat meer moeite vinden we het fraaie Soldaatje, ook een orchidee. Een aar van knopjes, waarvan alleen de twee of drie onderste open zijn en de bloem helemaal laten zien. Verderop is een stukje helling, waaruit bronwater sijpelt; een kwelhelling of bronhelling. Daar ziet het in het najaar paars van de Herfst-tijloos, een beschermd bolgewas, dat veel van een grote Crocus wegheeft.

Het stationsemlacement van Simpelveld, waar Cortenraad minstens vier of vijf keer per jaar met zijn neus over de grond kruipt, herbergt tussen kinderkopjes en steenslag Nederlands zeldzaamste begroeiing van pionierplanten. Dat zijn plantjes, die zich op kale, arme grond het eerst vestigen, daar met hun afgestorven blaadjes en stengeltjes een klein beetje humus maken en zo de weg bereiden voor andere planten. "Hier heb je het rijkste plantenplekje van heel Nederland," zegt de bioloog. Maar wie de zeldzame pioniers van nabij wil bekijken, moet zijn ogen op scherp stellen. De rozetsteenkens met felle witte bloemetjes komt nog het hoogst met zijn 10, 15 centimeter. Iets verder de blauwgroene uitlopers van het Hazepootje, een klavertje van niks, en het Kandelaartje: buitengemeen teer met merkwaaardige drietandige blaadjes. Toch heet het plantje in het Latijn steenbreek. Ook komen we op onze speurtocht plantjes tegen met mysterieuze namen: Klein Liefdesgras, Ratelaar, Zeepkruid, Vetmuur, IJzerhard, Borstelkrans, Eenbes, Pastinaak, Adderwortel en Muizeoor.

Het Bezemkruid - weelderig aanwezig in Simpelveld - is wel een echte exotische immigrant. Ze is hier waarschijnlijk terecht gekomen via Verviers, waar tot in de vijftiger jaren wagons

met balen Zuidafrikaanse wol werden aangevoerd. De zaden van die plant, die in de wol zaten, voelden zich hier op hun gemak. Zij schoten wortel en breidden zich steeds verder uit.

Wat moet er gebeuren met de plantenrijkdom van het Miljoenenlijntje ? De boel lekker laten verwilderen, omdat de trein straks toch niet meer rijdt ? Niets doen ? "Absoluut niet!", zegt Cortenraad. "Veel mensen denken dat niets doen in de natuur het allerbeste is. Maar dat gaat hier niet op. Iedere plek langs het Miljoenenlijntje zal een ander beheer moeten krijgen, aangepast aan de bodem en de planten die er groeien. Op de ene plek zul je bomen en struiken moeten kappen, op een andere zul je een keer per jaar moeten maaien (in augustus of september) en het maaisel afvoeren. Emplacementen moeten steeds weer schoongemaakt en op en gehouden worden om ruimte te geven aan pionierplanten. Een stoomtrein die de mensen langs de natuur voert is prachtig.

Maar wat men in ieder geval niet moet doen is een spoorwegmuseum bouwen op het station in Simpelveld met een draaipunt voor de stroomtrein. Of nieuwe huizen op het spoorwegterrein in Kerkrade-West. Dat zou zonde zijn: zo worden de laatste toevluchtsoorden van de planten vernield"

Naar: L. Crouzen, de Limburger, 21-5-1988
foto's: W. Nilwik

● De Grote
Kever-orchis,
ook een
Nederlandse
orchidee, nog
bijna
helemaal in
de knop.

